

УДК 338.43.021.8

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОГО СЕРЕДОВИЩА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Т.О. Мороз, аспірант

Науковий керівник – д.е.н., доцент І.В. Гончаренко

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено трактування українськими та зарубіжними ученими сутності категорії «соціальне підприємництво». Подано проблемні аспекти та заходи щодо його розвитку в Україні.

Ключові слова: соціальна складова сталого розвитку сільських територій, соціальне підприємництво, принципи соціального підприємництва.

Постановка проблеми. В Україні дедалі частіше спостерігається деградація і вимирання сіл, безробіття, низький рівень життя сільського населення, руйнування соціальної і виробничої інфраструктури на селі, трудова міграція селян – все це значно посилює проблеми сільських територій. Для їх розв'язання доцільно сконцентрувати всі наявні зусилля на припинення занепаду переважної частини сільських територій та знайти оптимальний шлях, щодо їх поступового відродження.

Проблема ефективного функціонування та розвитку соціального підприємництва сільських територій не нова в сучасній науці. Активна розробка даної проблематики і наукова невирішеність багатьох завдань свідчать про те, що проблема ефективного розвитку соціальної інфраструктури сільських територій в умовах недостатньої державної фінансової допомоги та низької ефективності аграрного виробництва є досі актуальною і вимагає вирішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти розвитку і функціонування соціального підприємництва розкрито у працях І. Гончаренко, О. Губені, Г. Костюка, О. Пономаренка, Ю. Орел, А. Скіпальського. Вченими було розроблено основні принципи та механізм соціального підприємництва. Необхідні подальші дослідження сутності та напрямів розвитку соціального підприємництва на сільських територіях.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування доцільності розвитку соціального підприємництва як перспективного напрямку вирішення проблем функціонування соціальної складової сталого розвитку сільських територій.

Виклад основного матеріалу. Світовий досвід засвідчить, що найбільш оптимальним та альтернативним способом відновлення і достатнього функціонування сільських територій є їх сталий розвиток, який можливий лише за умови подолання соціального занепаду і забезпечення їх комплексного соціально-економічного розвитку. Соціальна складова сталого розвитку сільських територій є складним процесом, що гармонійно поєднує такі елементи, як створення нових робочих місць і збільшення реальних доходів населення, збереження та охорона навколишнього природного середовища, поліпшення сільських умов проживання і збагачення культурної спадщини. Розвиток сільських територій тісно пов'язаний із ефективністю функціонування сільськогосподарських підприємств, оскільки переважна більшість сіл мають сільськогосподарську спеціалізацію. Період розпаювання та приватизації майна й земельного фонду закінчився частковим або повним закриттям соціальних закладів на селі, оскільки розвиток соціальної сфери частково або повністю проводився за рахунок великих господарств. Як наслідок, на сільських територіях зруйновано стару систему організації соціального забезпечення сільських жителів та не створено натомість нової, про що переконливо засвідчує зменшення кількості сільських населених пунктів, зростання захворюваності селян, занепад соціальної інфраструктури.

На сьогодні близько 70 % об'єктів соціальної інфраструктури сільських територій передано на баланс сільських і селищних рад. Однак органи місцевого самоврядування не спроможні забезпечити належне фінансування соціальної сфери та її працівників [1]. Наявних бюджетних коштів сільських рад, не достатньо для забезпечення поточної життєдіяльності та розв'язання нагальних проблем сільських територій, не говорячи вже про сталий розвиток. Селянин нині залишається наодинці зі своїми проблемами. Нові приватні підприємства,

які представлені в більшості фермерськими господарствами, господарськими товариствами, кооперативами, іншими приватними агроформуваннями в аграрному секторі намагаються сприяти покращенню добробуту і рівня життя сільських мешканців. Але на сьогодні ситуація ускладнюється тим, що далеко не всі суб'єкти господарювання, які утворилися на селі спроможні вирішувати соціальні проблеми. Приватні сільськогосподарські підприємства самі потребують підтримки і накопичують капітал для власного розвитку, тим самим відсувають потреби громади на другий план.

Одним з перспективних напрямків виходу з існуючої ситуації є застосування досвіду економічно розвинених країн створення і функціонування «соціального підприємництва». Посилення соціальної відповідальності та заохочення підприємців до соціальної активності є необхідною умовою економічної політики цих країн. Правильно впроваджена концепція соціальної відповідальності може забезпечити низку переваг як для держави загалом, так і для сільських територій зокрема.

Соціальне підприємництво дає можливість реалізовувати суспільно корисні проекти на селі незалежно від мінливої кон'юнктури в соціальній політиці держави. Впровадження концепції соціальної відповідальності бізнесу сприятиме розбудові партнерства між приватним сільськогосподарським підприємством та сільським населенням в рамках реалізації загальнодержавних і регіональних програм розвитку сільських територій, забезпечить підвищення життєвого рівня сільського населення.

Науковці вважають, що соціальне підприємництво – це систематична господарська й соціально-культурна діяльність, спрямована на позаекономічні суспільні цілі [2].

На їх думку, в соціальному підприємстві органічно зливаються підприємництво (англосаксонський тип поведінки) та взаємодія і співпраця громадян (південно-європейський тип поведінки), створюючи умови для розвитку певного соціуму.

Також, соціальне підприємництво визначається як бізнес, що має переважно соціальні цілі та доходи якого реінвестуються, головним чином, у розвиток підприємства та/або

спрямовуються на громадські справи чи вирішення гострих соціальних проблем. Таке підприємство діє за всіма законами бізнесу та приносить прибуток, тому не вважається благодійною організацією [3].

Соціальне підприємництво, згідно із Законом України «Про соціальні послуги» [4], – це комплекс заходів, спрямованих на окремі соціальні групи чи індивідів, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги.

У сучасній практиці виділяють п'ять принципів соціального підприємництва [5] :

- прийняття на себе місії створення й підтримки соціальної цінності (блага);
- виявлення й використання нових можливостей для реалізації обраної місії;
- здійснення безперервного процесу соціальних інновацій, адаптації й навчання персоналу;
- рішучість дій, не обмежена наявними ресурсами;
- висока відповідальність за результати своєї діяльності.

Отже, соціальне підприємництво – це вдале поєднання підприємницької діяльності з метою пом'якшення або вирішення соціальних проблем.

Розвиток соціального підприємництва – це сполучна ланка між громадськими і комерційними інтересами, яка необхідна для соціального благополуччя і ефективного вирішення соціальних проблем сільських територій. Становлення і функціонування саме такої інтеграційної підприємницької структури дасть можливість вирішити соціально нестабільну ситуацію, що склалася на сільських територіях.

Формування мотиваційних механізмів до підвищення продуктивності праці селян через вкладання частини прибутку у розбудову й розвиток соціальної інфраструктури сільських територій, поліпшення умов праці і відпочинку, забезпечення своїх працівників житлом, організація освітнього і виховного процесу сільських дітей – основні напрямки діяльності соціального підприємництва на сільських територіях.

В Україні соціальне підприємництво поступово розвивається. Позитивним прикладом є створення Центру розвитку

соціального підприємництва в Криму на базі громадської організації «Ремісничка Палата Криму» за фінансової підтримки МФ «Східна Європа» в рамках програми «Розвиток соціального підприємництва», що є спільною ініціативою Фонду Східна Європа, Британської Ради в Україні, Pricewaterhouse Coopers в Україні та Ерсте Банку.

Проте, такі випадки поодинокі, відсутність в державі відповідної законодавчої і нормативної бази, програм і стратегій розвитку гальмує і стримує діяльність соціального підприємництва на сільських територіях. Державна підтримка і створення сприятливого правового і податкового середовища для розвитку і підвищення потенціалу соціального підприємництва на сільських територіях дасть можливість вирішити багато соціальних проблем на селі.

Висновки. Отже, розвиток і підтримка соціального підприємництва може стати реальним механізмом розв'язання соціальних проблем сільського населення і дасть можливість стало розвиватися сільській території. Однак, подальшому ефективному функціонуванню соціального підприємництва на сільських територіях в Україні необхідна державна підтримка, яка б сприяла вкладанню підприємствами коштів у розвиток соціального середовища сільських територій.

Література:

1. Напрями підвищення соціальної відповідальності бізнесу на місцевому рівні [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>.
2. Губені О.Е. Комплексний підхід до стійкого розвитку сільських територій / О.Е. Губені., О.П. Поліщук // Економіка АПК. — 2009. — №10. — С. 127.
3. Костюк Г. Соціальне підприємництво: цікаві факти [Електронний ресурс] / Г. Костюк. — Режим доступу : http://www.sokal.lviv.ua/novyny-new__2605.htm.l
4. Про соціальні послуги : Закон України № 966-IV від 19 червня 2003 року, м. Київ.
5. Пономаренко О.В. Механізми реалізації регіональних соціальних інноваційних програм і проектів // Управління соціально-економічним розвитком територій та підприємств : зб. наук. праць / Пономаренко О.В. — Донецьк : Дон ДУУ, 2006. — Т.VII, вип.64. — С.64 — 71.